

УДК 332.12(477)

Мостовенко Н.А., к.е.н, доцент

Забедюк М.С., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА

У публікації представлено авторський погляд на проблему формування завдань фінансової системи в умовах її адаптації до нових викликів, спричинених динамічною трансформацією світового фінансового середовища та розбудовою фінансової архітекτονіки. Виділено основні функції фінансової системи та витлумачено їх змістові характеристики.

Ключові слова: фінансова система, фінансове середовище, завдання фінансової системи.

Mostovenko N., Zabedyuk M.

MAIN OBJECTIVES OF THE FINANCIAL SYSTEM UNDER TRANSFORMATION OF FINANCIAL ENVIRONMENT

This publication presents the author's approach to the problem of formation problems of the financial system in terms of its adaptation to new challenges caused by the dynamic transformation of the global financial environment and development of financial architectonics. The main functions of the financial system are pointed out and their content features are interpreted.

Keywords: financial system, financial environment, tasks of the financial system.

Мостовенко Н.А., Забедюк М.С.

ОСНОВНЫЕ ЗАДАНИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ФИНАНСОВОЙ СРЕДЫ

В публикации представлен авторский взгляд на проблему формирования заданий финансовой системы в условиях её адаптации к новым вызовам, обусловленным динамичной трансформацией мировой финансовой среды и построением финансовой архитектоники. Выделены основные функции финансовой системы и представлены их смысловые характеристики.

Ключевые слова: финансовая система, финансовая среда, задания финансовой системы.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Процес суспільного відтворення відбувається безперервно, що супроводжується постійним рухом грошових коштів, які у фінансовій науці визначаються як «фонди грошових коштів» або «фінансові ресурси». Таким чином, фінансові ресурси складають матеріальну основу фінансової системи.

У своєму історичному становленні фінансова система була покликана, насамперед, забезпечити державу фінансово-грошовими ресурсами, необхідними їй для виконання своїх політичних, економічних і соціальних функцій [1, с.57]. Сьогодні до фінансової системи стали включати не лише систему державних фінансів, а й фінанси суб'єктів підприємницької діяльності, населення, державний кредит, страхові кошти, міжнародні фінанси тощо. Відповідно, кожна ланка фінансової системи, маючи відповідні фонди грошових коштів та апарат управління, покликана вирішувати свої конкретні завдання. Разом з тим, фінансова система держави в сучасних умовах не перестає виконувати своє головне завдання [2, с. 324; 3]: забезпечення максимальної мобілізації наявних у суспільстві фінансових ресурсів та залучення при обґрунтованих потребах їх ззовні, установлення передумов для їх ефективного використання і максимізації на цій основі виробництва ВВП. Таким чином, таке завдання фінансової системи має складний та комплексний характер, адже порушує не лише проблеми

внутрішньої мобілізації фінансових ресурсів суспільства, а й необхідність зовнішніх залучень і запозичень. Відповідно, з'являються і потребують вирішення питання майбутнього обслуговування державного боргу та пов'язаного з ним боргового навантаження на бюджет тощо. Крім того, слід враховувати і той факт, що зовнішні запозичення здійснюються з дотриманням країною-реципієнтом певних умов, що може суперечити цілям національної безпеки й самостійності у реалізації фінансової політики держави. Викладене вище підвищує актуальність проблеми формування завдань фінансової системи загалом та порушує проблему використання фінансової системи, насамперед, як засобу розвитку економіки країни.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У сучасних наукових дослідженнях досить широко висвітлюються процеси трансформації фінансового середовища, серед яких варто відзначити наукові доробки С. Науменкової, А. Гриценка, З. Луцишин, Ю. Уманціва [4; 5; 6; 7]. Теоретично зміст функцій фінансової системи представлений у навчальних посібниках та підручниках багатьох авторів, зокрема Д.Коваленко, С. Лондар, В. Опаріна, Б. Карпінського [2; 3; 8; 9]. Проте, зміст завдань фінансової системи в умовах кардинальної зміни фінансового середовища під впливом формування фінансової архітектури не узагальнювався й не висвітлювався.

Цілі статті. Метою дослідження є виявлення основних напрямків використання фінансової системи країни як засобу розвитку її економіки, а також узагальнення та конкретизація змісту завдань фінансової системи в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Розвиток сучасного світового господарства відбувається під впливом неоднозначних процесів глобалізації. Це зумовлює необхідність переосмислення усталених підходів щодо сутності сучасного фінансового середовища та закономірностей функціонування як економічного простору загалом, так і фінансових систем зокрема. На нашу думку, основними принципами функціонування сучасних фінансових систем є:

1) *динамічність* – фінансова система не є сталою, а перебуває в процесі постійного розвитку, що зумовлено необхідністю подолання негативних наслідків фінансової глобалізації;

2) *стратегічна орієнтованість* – будь-які зміни у фінансовій системі повинні бути стратегічно орієнтованими, тобто такими, що відповідають сучасним завданням соціально-економічного розвитку держави;

3) *гнучкість* – здатність фінансової системи адаптуватися до внутрішніх потреб та зовнішніх змін;

4) *відкритість* – фінансова система забезпечує доступ до різноманітних джерел фінансових ресурсів.

Сучасна наукова думка пропонує різноманітні підходи до визначення конкретних завдань та функцій фінансової системи. Окремі автори деталізують як завдання так і функції фінансової системи [2, с. 324; 3; 8], іншими лише підкреслюється її головна функція [10, с.10]. Узагальнення багатьох наукових підходів дозволяє виділити головне призначення фінансової системи: максимізація джерел мобілізації фінансових ресурсів та їх збалансоване використання з метою зростання виробництва ВВП та підвищення ефективності його розподілу. Виходячи із запропонованого вище формулювання головного призначення фінансової системи та спираючись на науковий доробок вітчизняних дослідників деталізуємо склад та висвітлимо зміст основних завдань, вирішення яких покладається на фінансову систему в сучасних умовах (див. рис. 1).

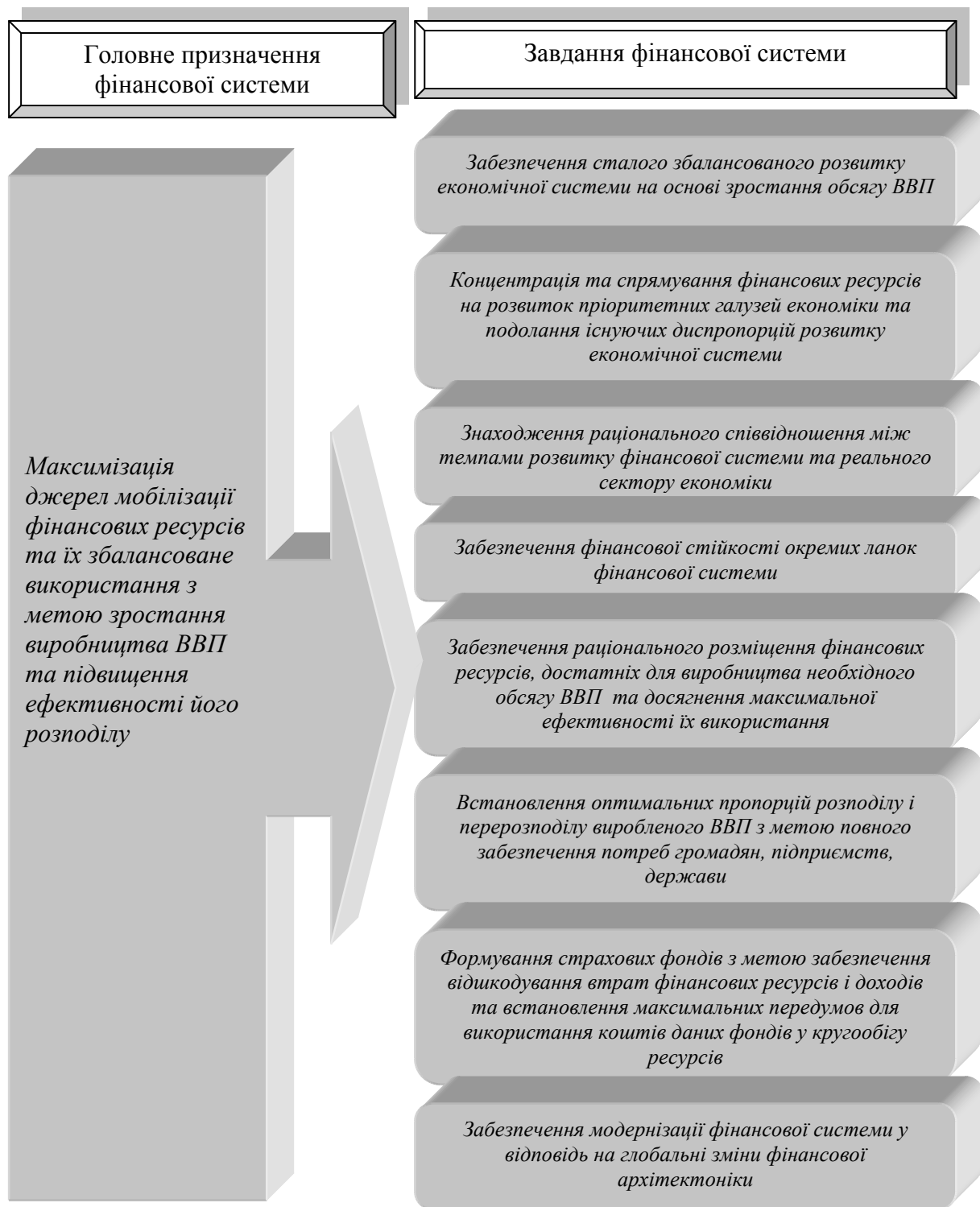

Рис. 1. Призначення та завдання фінансової системи

Конкретизуємо зміст завдань фінансової системи.

1. *Забезпечення сталого збалансованого розвитку економічної системи на основі зростання обсягу ВВП.* Це завдання вирішується шляхом всебічного сприяння залученню усіх тимчасово вільних коштів і отриманих доходів через інституції фінансового ринку на потреби фінансового забезпечення виробництва ВВП. Сталі темпи економічного зростання досягаються завдяки спрямуванню довгострокових

інвестицій в реальний сектор. Це у свою чергу вимагає формування певної довгострокової ресурсної бази та стимулювання інвестиційної активності суб'єктів господарювання та населення, прозорого ринку акцій та широкого впровадження в обіг різноманітних фінансових інструментів. Отже, фінансова система повинна створювати нові фінансові інститути, інструменти, послуги.

2. *Концентрація та спрямування фінансових ресурсів на розвиток пріоритетних галузей економіки та подолання існуючих диспропорцій розвитку економічної системи.* Вирішення цього завдання вимагає від фінансової системи першочергового спрямування фінансових ресурсів на модернізацію економіки та тих її галузей, що мають високий потенціал економічного зростання. Зазвичай це досягається шляхом застосування у фінансовому механізмі певних пільг чи заходів стимулюючого характеру для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки.

3. *Знаходження раціональної пропорції між темпами розвитку фінансової системи та реального сектору економіки.* Досвід розвинених країн засвідчує, що саме випереджальні темпи розвитку фінансової системи щодо реального сектору економіки забезпечують спроможність економіки до стійкого зростання [11]. Проте надмірний розвиток, зокрема, спекулятивних сегментів фінансового ринку призводить до можливості концентрації ризиків і спричиняє появу системних криз, що яскраво проявилось у 2009-2011 роках. Науковці наголошують, що розвиток фінансового сектора повинен відповідати і підкріплюватись розвитком реального сектора економіки [12, с. 11]. Тому у розвитку фінансової системи необхідно забезпечити не лише оптимальний баланс у темпах розвитку її окремих ланок та реального сектору економіки, а й запобігати формуванню спекулятивного попиту та пропозиції фінансових ресурсів.

4. *Забезпечення фінансової стійкості окремих ланок фінансової системи.* Необхідність вирішення цього завдання впливає із попереднього. Складність функціонування фінансової системи визначається різноманітністю її сфер та ланок, різним характером зв'язків між ними та їх функціональним різноманіттям. Стійкості фінансової системи безпосередньо залежатиме від фінансової стійкості її окремих ланок та інститутів.

5. *Забезпечення раціонального розміщення фінансових ресурсів, достатніх для виробництва необхідного обсягу ВВП та досягнення максимальної ефективності їх використання.* Організація руху грошових потоків через ланки та сфери фінансової системи повинна сприяти формуванню у кожного суб'єкта доходів, що відображають його продуктивність і є достатніми для забезпечення потреб його діяльності [3]. Кожен із учасників фінансово-господарської діяльності має право самостійно визначати стратегію і тактику реалізації фінансових відносин, що не суперечить нормам фінансового права. Забезпечення раціонального розміщення й використання централізованих фондів фінансових ресурсів вимагає координації заходів у бюджетній, грошово-кредитній, банківській, валютній, зовнішньоекономічній сферах тощо. У випадку формування децентралізованих фондів фінансових ресурсів безпосередню відповідальність за ефективність використання фінансових ресурсів несуть суб'єкти фінансово-господарської діяльності.

6. *Встановлення оптимальних пропорцій розподілу і перерозподілу виробленого ВВП з метою повного забезпечення потреб громадян, підприємств, держави.* Якщо розглядати фінансову систему як засіб розвитку економіки країни, то її розвиток неможливий без орієнтації на задоволення потреб індивідуума. Адже соціальна напруженість може негативно впливати на відтворювальний процес і гальмувати темпи економічного розвитку. Фінанси підприємств формують основу фінансової системи, адже саме ця ланка безпосередньо забезпечує виробництво ВВП. Надмірне фіскальне навантаження на доходи підприємств лише на короткий відтинок часу може збільшити

обсяг коштів, що надходять в розпорядження держави. Недосконалість механізму розподілу й перерозподілу ВВП може призвести до негативних наслідків – спричинити нестійку динаміку чисельності підприємств і зайнятих на них робітників, позначитись на структурі процесу відтворення, призвести до «тінізації» та криміналізації підприємницької діяльності, спровокувати «втечу» фінансового капіталу.

7. *Формування страхових фондів з метою забезпечення відшкодування втрат фінансових ресурсів і доходів та встановлення максимальних передумов для використання коштів даних фондів у кругообігу ресурсів.* Державне страхування відображає відносини з приводу формування і використання цільових грошових фондів, призначених для соціальних, відновних, попереджувальних та інших цілей. У цьому випадку вони належатимуть до системи державних фінансів і їх використання не має інвестиційного призначення. Якщо страхування забезпечується через приватні страхові компанії, які є звичайними суб'єктами підприємництва, то з економічної точки зору такі страховики виконують роль фінансових посередників на фінансовому ринку. Відтак в фінансовій системі кошти цих страхових фондів можуть використовуватися як інвестиційний та кредитний ресурси, підпорядковуючись ринковим законам попиту й пропозиції.

8. *Забезпечення модернізації фінансової системи у відповідь на глобальні зміни фінансової архітектури.* Як було зазначено вище, сучасна фінансова система не може розглядатися відособлено від системи міжнародних фінансів, зокрема, світових фінансових ринків та міжнародних фінансових інституцій, що формують сучасну фінансову архітектуру. Відкритість фінансового сектору України робить його надзвичайно вразливим до впливу світових фінансів. Ускладнення світогосподарських зв'язків, поширення впливу транснаціональних корпорацій, вихід фінансово-промислових груп на наднаціональні ринки, лібералізація та інтеграція національних фінансових ринків призводить до відриву грошових потоків від реального сектору національних економік. Під впливом процесів глобалізації світової економіки фінансовий сектор стає носієм фінансових шоків та посилює взаємозалежність фінансових систем різних країн. Таким чином, національна фінансова система повинна використовувати не лише можливості залучення зовнішніх фінансових ресурсів на вигідних умовах, а й враховувати загрози поширення негативних наслідків коливань світових фінансових ринків, запобігаючи поширенню спекулятивних впливів на національний фінансовий ринок.

Висновки. Отже, головним призначенням фінансової системи в сучасних умовах є максимізація усіх можливих джерел мобілізації фінансових ресурсів та їх збалансоване використання з метою зростання виробництва ВВП та підвищення ефективності його розподілу.

Оскільки елементний склад фінансової системи не є статичним і перебуває у постійному розвитку, то й перелік її завдань може коригуватися чи доповнюватися, залежно від потреб та умов соціально-економічного розвитку держави. Також, з метою формування завдань сучасної фінансової системи слід враховувати основні принципи її функціонування, а саме: динамічність, стратегічну орієнтованість, відкритість та гнучкість.

Список використаних джерел:

1. Юхименко П. І., Федосов В. М., Лазебник Л. Л. та ін. Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
2. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія і практика: навчальний посібник / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. – К.: ЦУЛ, 2013. – 578с.
3. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
4. Науменкова С. Формування нової фінансової архітектури: основні питання та можливі виклики для України / С. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2010. - № 1 (167). – С. 8 – 13.
5. Гриценко А. А. Финансово-экономическая архитектура – методологическое основание поиска путей преодоления современного кризиса / А. А. Гриценко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ini21.ru/arhiv/2-09/346.php/>

6. Луцишин З. Сучасна світова фінансова архітектура: тенденції та суперечності розвитку в умовах глобалізації / З. Луцишин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2005/5-6/20050506.html>.
7. Уманців Ю. Модифікація світової фінансової системи в умовах новітніх викликів / Ю. Уманців // Вісник Національного банку України. - №4. – 2010. – С.36-40.
8. Лондар С.Л. Фінанси: навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / С.Л. Лондар, О.В. Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с.
9. Карпінський Б.А. Фінансова система: Навчальний посібник / Б.А. Карпінський, О.В. Герасименко. – Львів: «Магнолія Плюс», 2006. – 272 с.
10. Миргородська Л.О. Фінансові системи зарубіжних країн: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
11. «Щодо формування макропруденційного підходу до управління фінансовою системою» / Аналітична записка. – Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/996/>.
12. Дзюблук О.В. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки / Дзюблук О.В., Малахова О.Л.: Монографія. – Тернопіль.: Вектор, 2008. – 324 с.